TASARIM KÜLTÜRÜ DERGİSİ

ARREDAMENTO MİMARLIK

10 TL
2015/10
112441

DOSYA:
TASARIM ÖĞRETİMİ DİYE BİR ŞEY

MİMAR:
SATORU HIROTA ARCHITECTS

1920'LERDE ANKARA

MİLANO'DA EXPO 2015

SİYASAL ERK NESNESİ OLARAK PARK

ARİANA UÇHİSAR

AĞIL EV

SZCZECIN'DE FİLARMONİ SALONU

FLY OUT HOUSE

ISSN 1300-3801
10
9 771300 380000

İçindekiler

294

Ekim 2015

Ariana Süitleri Butik Otel Uçhisar 42.

Mieczysław Karłowicz Filarmoni Salonu, Polonya 50.

6 Öngörünüm
Milli Mimarimiz, Tarihi Değerlerimiz, Osmanlı Atalarımız, Geçmişe Saygımız
Bir de Alman Firmasına Yaptırılan Hastanemiz veya Perhizimiz ve Turşumuz

8 Haber / Ürün

18 Haber / Sanat

24 Haber / Mimarlık

28 Gündem / Tasarım
Ayakkabı:
Zevk ve Izdırap

34 Gündem / Sanat
Aktarımlar:
Doğu Avrupa ve Latin Amerika'da Sanat, 1960-1980

38 Gündem / Mimarlık
Sovyet Uzay Programı İçin Tasarlamak
Bir Kadın Mimar: Galina Balashova

42 Mimarlık
Ariana Süitleri Butik Otel
Uçhisar
Kapadokya'daki bu yeni konaklama tesisi, alışılagelmişi zorlamayan vernaküler taklidi tasarımları çevreye uyum adına yüceltmeye teşne bölge ve Türkiye ortamına bomba gibi düştü. Atilla Yücel tasarladı ve yazdı.

50 Mimarlık
Mieczysław Karłowicz Filarmoni Salonu
Szczecin, Polonya
2004 yılında Barselona'da kurulan Barozzi / Veiga ortaklığının Polonya'nın Szczecin kentinde hayata geçen ve bu yıl Mies van der Rohe ödülüne değer görülen Filarmoni Salonu...

54 Dosya
Tasarım Eğitimi Diye Bir Şey
Bu kolektif yazının gerekçesi mimarlık eğitim kurumlarındaki yeniden yapılanma/yeni yapılanma süreçlerinde fazlaca tartışmaya açılan mimari tasarımın ve mimari tasarım eğitiminin uzmanlık alanı olup olmadığı... Editörlüğünü Arzu Erdem'in üstlendiği bu dosyada bulacağınız farklı uzunluklardaki metinler, farklı duruşları ve bakış açılarını aynı anda gündeme getirebilmek için yapılan açık çağrıya icabet edenlerin düşüncelerini içeriyor.

ARREDAMENTO MİMARLIK

ISSN 1300-3801
Sayı 294 Ekim 2015
Fiyatı 10 TL (KDV dahil)
Ulusal Süreli Yayın
Aylık Mimarlık ve Tasarım Kültürü Dergisi

BOYUT

© 2015 BOYUT YAYINCILIK ve TİCARET A.Ş.

YAYIN
Genel Yönetmen ve Sorumlu Müdür
Bülent ÖZÜKAN
Genel Sanat Yönetmeni
Murat ÖNEŞ
Yayın Koordinatörü
Uğur TANYELİ

Yazı İşleri Müdürü
Sibel SENYÜCEL
Yazı İşleri
Nil YÜZBAŞIOĞLU, Burçin ÜNLÜ
Tasarım
Ümit VURGUN, Seda GÜMÜŞ CAN

YÖNETİM
Genel Müdür
Nilgün ÖZÜKAN

Genel Müdür Yardımcıları
Memduh ARSLAN - Üretim
Ejvet OKTAY - Satış
Meral ÇETİN - Finans

Reklam iletişim
selim.mumcu@boyut.com.tr
ipek.ozokur@boyut.com.tr

Tasarım Eğitimi Diye Bir Şey 54.

Satoru Hirota Architects 64.

Cowshed House, Carterwilliamson Architects 84.

Grace Ellison'un Kaleminden Ankara 88.

"Fly Out House" 104.

Olivetti Fabrikaları 108.

Expo'nun Düşündürdükleri 132.

64 Mimar
Satoru Hirota Architects
Bütüncül Tasarımın Peşinde
Tokyo merkezli tasarım stüdyosu satoru hirota architects, mimarlar Yasuko ve Satoru Hirota tarafından 2000 yılında kuruldu. Ortaklardan Yasuko Hirota, Tokyo Zokei Üniversitesi; Satoru Hirota + ise Shibaura Teknoloji Enstitüsü mezunu. Mimarlar, peyzajından mobilyasına, yapının tasarımını bütüncül bir yaklaşımla ele alıyorlar.

84 Mimarlık
Cowshed House / Ağıl Ev
Carterwilliamson Architects
Shaun Carter, mimarlık eğitimi almış bir inşaat mühendisi. 1997 yılında Sydney Teknoloji Üniversitesi (UTS) Mimarlık Bölümü'nden mezun oldu. 2004 yılında Carterwilliamson ismini taşıyan tasarım stüdyosunu kurdu. Son olarak, Sydney'in Glebe banliyösünde eski bir ağılı konuta dönüştürdü.

88 Mimarlık Tarihi
İngiliz Gazeteci Grace Ellison'un Kaleminden 1920'li Yıllarda Ankara
Erken Cumhuriyet Ankarası o yıllarda yabancı gözlemcilerin yoğun biçimde ilgisini çekti. Grace Ellison da onlardan biri. Önder Şenyapılı'nın makalesi onun anıları üzerinden bir mekanlar, kişilikler ve zihniyetler analizi niteliğinde.

96 Mimarlık
Adnan Kazmaoğlu:
Alçak ve Yüksek İki Karşıt Çözüm Denemesi
Biri banliyönün zemine sıkıca yapışık, diğeri kent merkezinin yükselmeyle tanımlı koşullarında iki tasarım. Mimari duyarlılıkların ve kalitenin sadece yükselme-yükselmeme karşıtlığıyla tarif edilemeyeceğini vurguluyorlar.

104 Mimarlık
"Fly Out House"
TTAA/Tatsuyuki Takagi Architects Associates
Takagi Tatsuyuki'nin son dönem projelerinden "Fly Out" bu yıl Toyohashi kentinde hayata geçirilmiş bir ev.

108 Düşünce
Olivetti Fabrikaları
Kapitalist aydın yatırımcı ve sorumluluk sahibi patron türünün en önemli temsilcilerinden olan bir ailenin, Olivetti'nin, etkinliklerinin üçüncü ayağını fabrikalar oluşturuyor. İrem Mollaahmetoğlu Falay ve Ferhan Yürekli'nin yazı dizisi.

127 Düşünce
İnşacı Siyasal Erk Nesnesi ile Kamusal Mekan Salınımında Park: Göstergenin Nadir Netliği
Park, Türkiye'nin en çetrefil kamusal mekan meselerinden biri... İnci Basa'nın metni.

132 Tasarım
Expo'nun Düşündürdükleri
Yağmur Yıldırım'ın kaleminden, fuarlar dünyasının tartışmasız en canlı ve sürekliliği bağlamında en fazla gündem oluşturan odağı Milano'daki Expo'ya ve mimarisine eleştirel bir bakış.

144 Yayın
Biçimlerin Yaşamı;
Broadcasting Buildings: Architecture on the Wireless, 1927-1945;
Hane'lerden Numaralı Ev'lere: Osman Nuri Ergin'den 1927 İstanbulu Bina ve Arazi Cetvelleri.

Yayın Kurulu
İhsan BİLGİN (İstanbul Bilgi Ü.),
Arzu ERDEM (İTÜ),
Jale N. ERZEN (ODTÜ),
Haydar KARABEY,
Mine KAZMAOĞLU,
Ahmet ÖZGÜNER,
Bülent TANJU (M. Artuklu Ü.),
Uğur TANYELİ (İstanbul Bilgi Ü.)

Tasarım ve Fotoğraf
Kapak
Bülent ERKMEN
Dergi Konsept Tasarımı
Emre ÇIKINOĞLU
Produksiyon
Bülent ERKMEN
Fotoğraf
Serdar TANYELİ
Kapak Uygulama
Barış AKKURT, BEK

Temsilciler
Kaya ARIKOĞLU Adana
Oya ATALAY FRANCK Zürih
Zeynep ÇELİK Boston
Burçak ÖZLÜDİL ALTIN, Ersin ALTIN New York
Begüm YAZGAN Ankara

Baskı: Boyut Matbaacılık A.Ş.
Matbaacılar Sitesi 1. Cadde No:115 34204 Bağcılar / İSTANBUL
Yönetim: Boyut Yayın Grubu
Koza Plaza A26 Tekstilkent 34235 Esenler / İSTANBUL
Telefon: +90 212 413 3333
E-posta: bilgi@arredamento.com.tr

Abonelik ve Dağıtım **Cansu ÇELİK**
cansu.celik@boyut.com.tr
Tel: 0212 440 14 59

Her türlü yayın hakkı, Fikir ve Sanat Eserleri Kanunu gereğince Boyut Yayın Grubu'na aittir. Tanıtım amacıyla yapılacak kısa alıntılar dışında, yayıncının yazılı izni olmaksızın hiçbir yolla çoğaltılamaz.

www.boyutstore.com

İnşacı Siyasal Erk Nesnesi ile Kamusal Mekan Salınımında **Park**: **Göstergenin Nadir Netliği**

Park, Türkiye'nin en çetrefil kamusal mekan meselerinden biri... Sürekli tehdit altında olan, yokedilmekle disipline edilmek kutupları arasında salınan, siyasal bir gösterge olarak okunaklı kılınmak için çabalanan, dolayısıyla da, kamusallığın "ehlileştirilemezlik"le tanımlı içeriğine müdahale için kullanılmak istenen bir mekan o.

1 Ankara'nın en önemli kamusal mekanlarından Güven Park, Kızılay, 2013 (Fotoğraf: İ. Basa).

"Söylemin parçaları gibi, mekanın parçaları da birbirine eklemlenir: İç içe girer ve birbirlerini dışlarlar. Dilde olduğu gibi mekanda da önce ve sonra vardır, fakat güncel olan hem geçmişe hem geleceğe hakimdir[1]."

İnci Basa ■ Kentlerin çoksesli ve çokkatmanlı kurgusu kenti oluşturan unsurların algısında kaçınılmaz farklılıklar yaratır. Bu karmaşık kurgu, bilimsel pratiğin yanısıra *söylemsel* olarak da kentin *nesneler alanını* tarifler, sınıflandırır ve ilişkilendirir[2]. Ancak söylemsel pratik nesnesini kavramsal olarak oluştururken, o nesneye ait bilginin ve algının düzenlenmesi veya yerleşikleşmesi gibi işlevleri benimsemez. Söylemsel oluşumun düzenleyici mekanizmaları sadece yapay olarak idealize edilmiş koşullarda etkin olmakla kalmazlar. Bu mekanizmalar uyumsal ve itaatkar düşünce kadar, çelişen düşünceyi de bünyesine katan, süreklilik kadar dönüşümü ve kopuşu da barındıran farklı ilişkiler ve süreçler bağlamında da etkindir. Kentin nesneler alanının önemli ögelerinden olan kentsel park kavramını irdeleyen bu yazı onu *dilbilimsel içkinlikten* koparmaksızın *gündeliklik* hizasına[3] çekerek tartışmayı hedeflemektedir. Siyasal erkin inşacı ve tanzim edici refleksinin kentlerdeki her türlü kamusal açık alan üzerindeki tedirgin edici gölgesine karşılık, kentsel gündelikliğin kendiliğinden, belli belirsiz ve değişken üslubuyla yeşile sunduğu itibar, yazının çerçevesini çizmektedir.

Kentsel park göstergesi

Kentin *kamusal alan, gündelik yaşam, tarihsel doku, mekansal pratikler* gibi karmaşık *nesneler alanına* gözatıldığında, eğer kurumsallaşmış bilgiye veya akademik aşinalığa dayalı sade ve sabitleştirici bir kavrayıştan söz etmiyorsak, karşımıza çıkan, *gösteren* ve *gösterilen* birliği parçalanmış[4] *göstergelerdir*[5]. Kentin *nesneler alanında* kolektif olarak kavranmış bir gerçekliği olduğu varsayılabilecek kentsel park göstergesinin bile aslında net bir görünürlüğe kavuşmamış olduğu tezi öne sürülebilir. Pek çok bilimsel çalışmanın farklı perspektiflerle ortaya koyduğu üzere, kentsel parklar, modern şehirciliğin kentsel yaşama kazandırdığı önemli mekanlardır. İlhamını soylu sınıflara ait bahçelerden alan ancak düşünsel kurguları itibariyle onlardan farklılaşan kentsel parkların öncüleri 19. yüzyılın batılı kentlerinde doğmuştur. Endüstrileşmeyle birlikte

giderek yoğunlaşan merkezlerde, insan ve doğa ilişkisi artan bir hızla kopmaya başlamıştır. Bunun sonucunda, büyük ölçekli kamusal açık alanlarla, *kentliyi yeşille kentin içinde buluşturmak* hedeflenmiştir. Kentsel parklar -Londra'da Hyde Park ve Regent's Park, New York'ta Central Park gibi bilinen örnekleriyle- kentliyi serbest zamanlarında doğa ile buluşturmanın ötesinde bir de kentsel müştereklik için zemin oluşturmuştur. Bu parkların ve batıdaki irili ufaklı benzerlerinin görece sağlam kamusal mekan duruşlarını kolaycılıkla ve/veya saflıkla kendi kentsel kültürümüzün de gerçeği varsaymadan önce mercek altına alınması gereken bağlamsal belirsizlikler var.

Dilsel varoluş

Dil olguları vareder ve varoluşlarını sürdürebilmeleri için mekanizmalar sunar: Onları adlandırır, tarifler, karşılaştırır, yorumlar, tasnif eder. Böyle bakıldığında kentsel park güçlü bir dilsel varoluşa sahip. Yalıtılmış bir park göstereni ve ona karşılık gelen kavram olarak park gösterileni zihinlerde, *tasarlanmış - kamusal - yeşil - açık - kentsel alan* olarak bir mutlak düzanlamla ilişkilenir. Bu kavramsal bir ilişkilenmedir ve park kavramını, nesnesinin mevcudiyetinden bağımsız olarak, üretir. Park kavramına ait düzanlamı dilin içkinliğinden çıkararak işlevlendiren, onun *ayrıkyerliğini* ve/veya *ayrıkzamanlılığını* belirten ise bağlamdır[6]. Bağlam, düzanlamı iletilebilir saptamalar haline dönüştürür ve düzanlamın ele aldığı kavramı toplumsal bir olgu olarak vareder. Yani, Ankara Kızılay'daki veya İstanbul Taksim'deki bir parktan söz ediyorsak dilbilimsel bağlamın yanısıra pratik, mekansal, toplumsal, siyasal bağlamlar devrededir. Bunlar dilin işaret edici, genelleyici ve şeffaf işleyişini karmaşıklaştıran bir yapıdadır. Bağlam, dilin eşsiz ve mutlak biçimde sunduğu gösteren gösterilen birliğine hizmet etmek şöyle dursun, çoğu kez, bu birliği parçalama görevini yüklenmiş gibidir. Söylemsel bir belirsizliğin ve bulanık bir kuşatmanın habercisidir.

Söylemsel kuşatma

Söylemi dilin disiplin hakimiyetinden çıkarıp toplumsal düzeni (ve bu düzenin nesnelerini) kurgulayan bir üretim ve örgütlenme olarak kavramsallaştıran Michel Foucault'ya göre söylem dile indirgenecek bir göstergeler grubu değil, ele aldığı olguyu kuramsal olarak varetme pratiğidir[7]. Ankara'da Kızılay'da yer alan Güven Park'ta ve İstanbul'da Taksim Gezi Parkı'nda deneyimlenenler işaret etmektedir ki, kentsel park göstergesinin *düzanlamı*, yani sözcük kümesinin *gösteren* ve *anlam* birimlerinin birliği, söylemsel kuşatma altındadır[8]. Kentsel park olgusu farklı siyasal, bürokratik, akademik, mesleki kurumları temsil edenlerce ve de kentli bireylerce dile getirilen ve kaleme alınan ifadeler, beyanlar, tanımlarla söylemsel bir yüzey tarafından sarmalanmıştır. Bu yüzey değişken, parçalı ve çelişkilidir; örneğin, bilimsel ve kurumsal olan kadar popüler veya siyasal olanı da eşdeğerli olarak barındırır. Bu karmaşık *söylemsel bütünlüğün* mekanizmaları olan ifadeler, farklı dolaşma ve yayılma yöntemleriyle zaman içinde öznelerinden sıyrılırlar. İfadeler, önermeler ve yorumlar onları üreten otoritenin ya da bireyin aidiyetinden ve her türlü statüsünden soyutlanarak, başkalarınca da dile getirilebilme kapasiteleriyle öne çıkarlar. Bir anlamda, ifadelerin söylemsel değerlerini gerçeklikleri değil, dolaşım ve etkileşim kapasiteleri belirler. İfadelerin yoğunlaşıp biriktikleri kadar, seyrelip suskunlaştıkları noktalar da söylemin bütünlüğü içinde yer alırlar[9]. Günümüzün çok parçalı mücadele müştereklikleri üreten kenti ve kentin nesneler alanı, söylemsel pratiğin mekanizmalarının devreye girmesi için uygun koşullar sağlar. Özellikle de kentin kamusal alanları ideal ve kalıcı birer varlık olarak değil, her türlü toplumsal ve siyasal etkiye açık bir süreç olarak tasavvur edilmelidir. Söylemsel pratik rastlantısal olarak veya tam bir denetlemeyle ortaya çıkmaz; kentsel park söyleminin ortaya çıkışı da rastlantısal veya denetlenmiş değildir. Park gösterileninin siyasal erk önermeleriyle tanzimi kadar, bu önermelere karşı mevzilenme, söylemin dokusunu oluşturmuştur. Siyasal erk, park nesnesini söylemsel olarak denetlemek istemiş, gelgelelim, konuşan özneleri seyrekleştirme ve otoriter olanın hizasına çekme istenci, öznelerin sınırsız çoğalmasını tesis etmiştir. Kentsel park göstergesi söylemin nesnesi olmuştur. Aslında, sürekli devinim halindeki kentlerde park göstergesinin mutlak bir niteliğe ve algıya sabitlenmesi, rehavetle beslenen bir yanılsamadır. Yapılaşmanın en yoğun olduğu bölgelerde kentsel yaşama kattığı kalite bağlamında kamusal değeri paha biçilemez olan yeşil alanların hayatiyetinin, başka perspektiflerden, ve çoğu zaman da siyasal erk perspektifinden, bazen temsil kabiliyeti, bazen rant değeri bağlamında, bazen ulaşım sorununda veya başka kentsel sorunların çözümünde henüz değerlendirilememiş atıl potansiyel olarak algılandığı ise bir Türkiye gerçeğidir.

Gündeliklik

Türkiye bağlamında, sürekli bir örtük tehdit altında olagelen parkın / yeşil alanın, dilbilimsel göstergesinin genel kabul alan kibirli düzanlamsal hakimiyetinin dışında bir toplumsal dayanağa ihtiyaç duyması aslında, paradoksal nitelikte, parkın modern kentsel yaşama kenetlendiğinin işaretidir. Gündelik hayatı modernliğin bilinçaltı olarak betimleyen Henri Lefebvre[10], bir bakıma Ankara ve İstanbul'daki park merkezli olaysalların çözümlemesine de ışık tutar. Bugün iyimser bir bakışla denebilir ki, artık park, kentsel gündelik hayatın söylemsel olarak sahip çıktığı, sırtı kolay yere gelmez bir göstergedir. Sanattan çevreye, kültürden tarihselliğe kadar, Lefebvre'in deyişiyle, *yüzüstü bırakılan gösterilenler*, kurumların ve akademinin seçkinci bir tutumla korumaya almasıyla değil, gündelik yaşamın sistematikleştirilemeyen, parçalı uslubu onları yakalamayı istediği andan itibaren güvencededirler. Yeşil alanların, türlü türlü modernist, tarihselci, işlevselci, rantçı ve(ya) popülist tertiplerle tanzimi (/tahribi) ya da pervasız tanzim (/tahrip) imalarıyla itibarsızlaştırılmaları karşısında meslek kuruluşlarının, odaların, akademinin gözüpek ve sistematik duruşuna kıyasla, kentlinin gündelik desteği ve direnişi derin etki yaratmıştır. Bu etki, Ankara'da, İstanbul'da ve daha pek çok şehirde, kentsel gündelik yaşamın yeşiline tehdit oluşturacak her müdahalenin toplumsal çelişiğini yaratacağı ve karşı bir sivil duruşun ikamesi olacağı şeklinde okunabilir.

İki büyük şehirde yaşananlar göstermiştir ki, kentsel yeşil alanlar, hedeflenen öznelere kavuş(turul)ana kadar inşacı siyasal erkin etkinlik alanında görülmektedir. Kentin merkezinde yer almaları ve güçlü temsil kapasiteleri olan meydanlara sırt vermeleri, bu alanları, erkin, adeta arzu nesnesine dönüştürmektedir. Sarsak ve açgözlü yeraltı çarşıları veya yapay ve geçersiz bir tarihselciliğin zarfı olarak zavallılaştırılmış mimarlık önermelerinin kente/kentliye dayatılabileceği düşünülmektedir. Bu anlayışta, park *göstereninin* kavramsal karşılığı "kolay istila edilebilene" denk düşmektedir. İstilayı haklı ve meşru

kılacağı varsayılan yapay işlevler, sahte anıtlar ve sentetik şenlik etkinlikleri ortaya salınmaktadır. Türlü çıkar çevreleri, kendilerine yakıştırdıkları bir üstünlük konumuyla, bu alanların kentlinin iyiliği için aslında nasıl düzenlenmesi gerektiği yolunda, bilgiç beyanlar vermekte, dizginlenemez bir sözde planlılıkla ve otoriter biçimde kentlinin yerine düşünmekte, söz söylemekte ve onay vermektedir. Kentsel park kavramını, stratejik bir kültür-meta-trafik-tarih-rant-yeşil düzmece söylemiyle yapay olarak inşa etme seferberliğine girişmiştir. Beklenti, sunulan içeriğe yönelik eleştirisiz bir kentsel uzlaşı ve müştereklikliktir, hatta itaatkarlıktır. Yetkili ağızlarca telkin edilen toplumsal yarar kisvesine karşılık kentlinin sergilediği kuşku ise, modernitenin bir ön koşulu olarak kendiliğinden ortaya çıkmıştır. Bu çerçeve, sadece park kavramını değil, kentliyi de yeniden anlama ve kavramsallaştırma gereğini gündeme sokmuştur. Park *gösterileni*, kopuk ve ideal bir dilsel kategori halinde değil de, *park - kentli - gündelik yaşam* üçlemesinin bir bileşeni olarak teşhis edildiğinde anlam kazanır. Bu anlam onu, dilin içkinliğinin nezaketli ve bir o kadar da dış saldırılara savunmasız korumacılığından alıp, *kentsel olanın* gözüpek pratiğine kavuşturur.

Güven Park saptaması: Parkı tanzim etme (I)

Güven Park Ankara için önemli mekansal değere sahip bir kamusal alan (Resim 1). Tarihsel bağlamda Cumhuriyet'in sembolik vurgusu olma işlevini topyekun kenara koymaksızın, kendine has bir kentlilik belleği oluşturabilen ender bir alan. Park, Ankara'nın imar planında üçgen şeklinde kurgulanan Vekaletler Mahallesi'nin (Bakanlıklar) Kızılay Meydanı'na bakan ucunda konumlanmaktadır. Yeşil alanları, su yüzeyleri ve yaya dolaşım olanaklarıyla, Atatürk Bulvarı'na önemli katkı sağlayan projenin tasarımı, başkentin pek çok kamusal yapısında imzası bulunan Avusturyalı mimar Clemenz Holzmeister'e aittir. Kentin en merkezi noktasında yer alan parkın önemli bir elemanı, Avusturyalı ünlü heykeltraş Anton Hanak'ın gerçekleştirdiği[11] Güven Anıtı'dır (1930-1934). Bakanlıklar ve Sıhhiye-Ulus yönüne iki farklı cephe veren Anıt, 30'lu yılların genç Cumhuriyeti'ni, eski ve yeni Türkiye'yi metaforlarla temsil eder ve bakanlıklar bölgesinin başladığını sembolik olarak "haber verir". 50'li yıllarda iş merkezine dönüşen Kızılay'da, Güven Park çevresindeki yapı yoğunluğu artmış, bu gelişme parkın yeşilinin kentsel doku içindeki vurgusunu daha belirgin hale getirmiştir. 60'lı yılların siyasal başkaldırılarına evsahipliği yapan Kızılay Meydanı'na komşuluğu alanın belleğini zenginleştirmiştir. Giderek artan göçün kalabalıklaştırdığı 70'lerin Ankarası'nda parkın bir bölümü otobüs ve dolmuş duraklarına feda edilmiştir. 80'lerin önemli bir rant bölgesinde yer alan parkın itibarını geri alması giderek güçleşmiş gözükse de, daha sonraki yıllarda yaşananlara bakarak, Güven Park'ın başkentin gündelik yaşamına mekansal ve

2

3

2 Gezi Parkı'ndan bir kesit, 2013 (Fotoğraf: İ. Basa).

3 Gezi Parkı'nda polis güvenlik bantlı bir ağaç, 2013 (Fotoğraf: İ. Basa).

4

5

4 Ankaralı'nın, Gezi Parkı direnişine Kuğulu Park'tan verdiği destek, 2013 (Fotoğraf: İ. Basa).

5 "I çapul, therefore I am", Ankara Kuğulu Park, 2013 (Fotoğraf: İ. Basa).

zamansal olarak sıkı sıkıya tutunduğundan söz edebiliriz. Siyasal erkin, "sahipsiz" gördüğü park göstergesini kendi yönelimleri doğrultusunda şekillendirebileceği 'oldu bittisi', bir sarsıntıya uğramıştır.

1980'lerin ortalarında, Ankara Büyükşehir Belediyesi, kentsel gündelik yaşam kurgusuyla güçlü şekilde bütünleşmiş olan Güven Park'ı, alt kotlarında yapılaşmaya izin verilecek şekilde bir "tanzime" niyetlenmiştir. Sinsi içeriği belli belirsiz örten bu niyet, Ankaralı'nın 60.000 imzalı keskin sitemi ve tepkisiyle karşılaşmıştır. Yeşil alan üzerine beslenen siyasal ve ekonomik rant içeriğini gizleyemeyen popülist/tanzimci söylem, söylemin karmaşık yüzeyinin denetlenemeyeceğinin bir yansıması olarak, yandaş olmayanı da gün ışığına çıkarmış ve mevzilendirmiştir. Bu zamana dek şehircilik-peyzaj-mimarlık metinlerinin, düşüncenin ve dilin dikkatle formüle ettiği (ancak gündelikleştiremediği) yalın park göstergesi, kentlinin varettiği mekansal pratikle özdeşleştirmiştir. Park, toplumsal olarak "üretilmiş", kentlinin gündeliklik korumasına alınmıştır. Belediye'nin Güven Park Yenileme Projesi adı altında, alana saat kulesi, otopark ve çarşı önerileri rafa kalkmıştır. Ancak park, 2000'li yılların Ankara-kent gerçekliğine damgasını vuran "taşralaşma" sorunsalının teşhisine imkan verecek gelişmelere sahne olmaya devam etmiştir.

1. Derece Sit Alanı olan Güven Park'ın otobüs ve minibüs durağı olarak kullanılan bölümünün alt kotlarında yeraltı çarşısı ve garaj inşasına imkan sağlayacak Ankara Kültür ve Tabiat Varlıklarını Koruma Kurulu'nun 2005 tarihli kararına karşı, TMMOB Peyzaj Mimarları Odası'nın geniş tabanlı Ankaram Platformu adına açtığı dava, 2008 yılında kararın iptali ile sonuçlanmıştır[12]. İptal gerekçesine göre parkın peyzaj bütünlüğü bozulamaz, alt ve üst kotlarda yapılaşmaya izin verilemezdi. Tüm bu süreçteki etkin müdahalesiyle, kentli, zorlu bir kentlilik kültürü sınavından başarıyla geçmiş, tarihsel tanıklığı da olan parkını kolay kolay elden çıkarmayacağına dair sivil gözdağı vermiştir. Bu gözdağı, kentsel sahiplilik söyleminin park göstergesini dolaysız ve saydam biçimde kuşatmasıdır. Güven Park deneyimi park *göstereninin* yeşil kamusal açık mekan kavramsalını işaret eden *gösterilenine* daha sıkı tutunması gibi bir sonuç yaratmıştır.

Gezi Parkı saptaması: Parkı tanzim etme (II)

Siyasal ve ekonomik rantın birbirine dolandığı kentlerde, park, değeri yeterince bilinmemiş bir etkinlik alanıdır. Ve, 2013 yılı, inşacı siyasal erkin önermelerine itibar etmeyen *gündelik yaşam*ın, kentsel park gösterilenini kendi üslubunca güvenceye almasına tanıklığıyla anılacaktır. İstanbul'u aşıp, tüm Türkiye'ye yayılan ve dünyada geniş yankı bulan "Gezi Direnişi", kentlinin, Taksim Gezi Parkı'nın tanzimine karşı çıkışıdır. Sözkonusu park, İstanbul'un yapı-yoğun ve merkezi bölgesinde kentliye geniş bir yeşil alan, dinlenme ve dolaşma olanakları sağlayan

önemli bir kamusal mekandır. Taksim Gezi Parkı, İstanbul'un imar planını hazırlamak üzere Türkiye'ye davet edilen ve 1937'de görevlendirilen Fransız şehir plancısı Henri Prost tarafından 1940'lı yıllarda tasarlanmıştır. Bu proje bağlamında, alanda yer alan ve 1780 yılına tarihlenen Topçu Kışlası Prost'un tavsiyesiyle kaldırılmıştır. Farklı mimari üslupları gösteriş*çi* biçimde birleştiren ve yıllar içinde farklı işlevlere evsahipliği yapmış olan bu yapının yokedilişi, takip eden yıllarda, bir bellek yitir(t)me sorunu olarak farklı çerçevelerde tartışılmıştır. Yakın dönemde ise, tarihe ve geleneğe sahip çıkma kisvesi altında yeniden inşası, siyasal söylemin popülist motiflerinden olmuştur. Yıkılmasından daha az (etik/estetik/kültürel/tarihsel) sorunsal barındırmayan taklitini-yapma-istenci, safdil bir tarihselcilik ve sınır tanımayan rant olgusunu buluşturmuştur. Bu çelişkili buluşmanın odağındaki Taksim Gezi Parkı'nda ağaçların sökülmesiyle başlayan süreç, kentlinin, park*ını* tanzime niyetlenen erke karşı direnişine tanık olmuştur (Resim 2). Çevreci mi siyasal mı olduğu sorgulanadursun, bu geniş çaplı direnişten en büyük kazancı edinen, kentsel park göstergesi olmuştur. Araştırmaların gösterdiği üzere, eğitim seviyesinin yüksek (yaş ortalamasının düşük) olduğu belirlenen kentli, kentin öznesi olarak kent üzerinde söz hakkı olduğunu ve yeşil alanın dokunulmazlığı konusundaki kararlılığını ortaya koymuştur. Bu kararlılık üzerinde durulması gereken bir gelişmenin habercisidir. Geçmişte, kentsel parklarla, modernite projesinin sunduğu bir "sağlıklı kent" ögesi olarak tanışan kentli, yeni dönemde parkına el uzatanlara ve ona "palyaço giysisi giydirmeye[13]" kalkışanlara had bildirmiştir.

2013 Mayıs'ında başlayan bu süreci *gündelik olanın tarihselliği* diye okumamıza olanak verecek olgu, park göstergesinin (*gösteren ve gösterilen birliğinin) parçalanmışlığının* elverişli bir ortam sunduğu söylemsel yüzeyin pervasızca ortaya çıkışıdır (Resim 3). Her söylemsel yüzey karmaşıktır; çelişik ve dağınıktır, içerdikleri kadar dışladıklarıyla da etkindir. Taksim Gezi Parkı'nda söylemsel pratik, park gösterilenini kentli ve yeşil ilişkisi arılığında yalıtmış ve bir mutlak anlama referanslamıştır; başka anlam arama acarlıklarını dışlamıştır. Bu alanda siyasal erkçe inşa edilmek istenen, sahte Topçu Kışlası gibi, mimarlık kültürünün yüzyıllar içinde olgunlaştırdığı, tartıştığı etik, estetik ve tarihi değerlerinin hoyratlıkla çözüldüğü bir sığ önerme değil de, kentsel bağlamda anlamlı bir önerme de olsa, kentlilik bilinci, *park*ı gündelik mekansal pratikleri bağlamında çoktan özümsemiş, ona geri döndürülemez bir kamusal ve zihinsel itibar sunmuştur. Türkiye coğrafyasında park göstergesinin kuramsal bağlamda elde edemediği statü, güçlü bir toplumsal ifadeyle söylemsel olarak inşa edilmiştir (Resim 4, 5).

Bitirirken

Hiç şüphesiz, bu toplumsal ifade, gücünü ve motivasyonunu, *park gösteren*ini kolaylıkla "farklı" gösterilenlere -"yeşil olmayana"- iliştiren bir (karşı) kavrayış ve bu kavrayışı soyut şekilde vareden bir ifadeler bütününün de bu söylemsel yüzey içindeki etkinliğinden alır. Başka bir deyişle, park göstergesinin kavuştuğu nadir netlik, çelişikliğin karşına dikilmek için, gösteren ve gösterilenini gündelik yaşamın gerçekliği bağlamında yeniden keşfetmek ve birbirine iliştirmektir[14]. Otoriter öznenin kendini ifşa eden beyanlarıyla değil, söylemsel bütünlük içinde dağılmış olan öznelerin tezahürleriyle ve *ifadelerin dolaşımıyla*[15] erk kazanan bu keşif, eşzamanlı olarak, kenti bir demokrasi platformu, kentsel parkı ise kentliye ait kamusal mekan olarak sınıflandırır. Hatırlanması gereken ise, *ideal söylemsel bütünlük* ve *ideal kamusal mekan* olmadığı, *gündelikliğin* ideal olanı bünyesinde tutmadığıdır[16]. ■ *İnci Basa, Doç.Dr., ODTÜ Mimarlık Bölümü.*

Notlar

1 Henri Lefebvre, *Mekanın Üretimi*, çev.: Işık Ergüden, Sel Yayıncılık, İstanbul, 2014, (orj. 1974), s. 152.
2 Nesneler alanının söylemsel oluşumu için bkz., Michel Foucault, *The Archaeology of Knowledge*, (çev.: A. M. Sheridan Smith) Routledge, London, 1995 (orj. 1968).
3 Hem modern kentsel yaşam ve gündeliklik ilişkisi, hem de bu olguların dilbilimsel bir bakışla kavramsallaştırılmaları için bkz., Henri Lefebvre, *Modern Dünyada Gündelik Hayat*, çev.: Işın Gürbüz, Metis, İstanbul, 2007, (orj. 1968) Orjinali Fransızca olan eserin (*La Vie Quotidienne dans le Monde Moderne*) Türkçe basımından faydalanılmış ve *"Dilin Görüngüleri"* başlığını taşıyan kısmı (s. 125-158) bu yazıya kılavuzluk etmiştir.
4 A.g.e., s. 128.
5 Dilsel bir birim olan göstergeyi *(sign)*, kavramsal anlam ve sözsel biçim bütünleşerek oluşturur. Gösteren *(signifier)* gösterilenin sesle/dille ifadesi, gösterilen *(signified)* ise göstergenin kavramsal bileşenidir; ikisi birleşerek göstergeyi vareder. Dilsel yapının ayrıştırılması dilbilimci Ferdinand de Saussure tarafından 20. yüzyılın başlarında kurgulanmıştır. Dilsel yapı çözümlenmesinde temel kavramlar için bkz. Victoria Fromkin and Robert Rodman, *An Introduction to Language*, Harcourt Brace College Publishers, Fort Worth, 1993, s. 35; Ferdinand de Saussure'ün 1916 tarihli *Course in General Linguistics* çalışması, bu kavramların kullanıldığı pek çok yayına kaynak oluşturmuştur. Bkz. David Holdcroft, *Saussure Signs, System, and Arbitrariness*, Cambridge UP, Cambridge, 1991.
6 Düzanlam ve gösteren ilişkisininin "sandalye" örneği üzerinden sade bir aktarımı için bkz. Lefebvre, *Modern Dünyada Gündelik Hayat*, 2007, s. 125-126. Lefebvre "sandalye" kelimesinin yalıtılmış kavramsal gösterileninin, toplumsal/mekansal ve pratik bağlam içeren "Fauborg Saint-Antoine'dan alınan sandalye" ile karşılaştırmasını yapar.
7 Foucault, *The Archaeology of Knowledge*, 1995, 49.
8 Toplumların yaşadığı dönüşümlerle birlikte pek çok gösterge dilsel tutarlılığının dışına çıkmış ve kendini söylemsel kuşatma altında bulmuştur. Bu kuşatmanın sarmaladığı önemli örneklerden biri de kültür göstergesidir. Kültürün bu bağlamdaki tartışması için bkz. İnci Basa, "Kültür Göndergesinin Karmaşıklığı: Kentsel (Gündelik) Yaşamın Aydınlanma Mekanı veya Şenlikçi Alanı olarak Ankara Atatürk Kültür Merkezi", *Dosya*, Mimarlar Odası, Ankara, Aralık 2011.
9 Nesnesini kuramsal olarak vareden söylem, söylemin bütünlüğü ve karmaşık yüzeyi, ifadelerin dolaşımı için bkz. Foucault, *The Archaeology of Knowledge*, 1995.
10 Lefebvre, *Modern Dünyada Gündelik Hayat*, 2007, s. 132.
11 Hanak'ın ölümüyle, anıtın arka yüzeyindeki rölyef yine Avusturyalı bir heykeltraş olan Joseph Thorak tarafından tamamlanmıştır (1934-1936).
12 Ankaram Platformu: TMMOB Çevre Mühendisleri Odası, Elektrik Mühendisleri Odası, Harita ve Kadastro Mühendisleri Odası, İnşaat Mühendisleri Odası, Makine Mühendisleri Odası, Mimarlar Odası, Şehir Plancıları Odası Ankara Şubeleri, Metalurji Mühendisleri Odası, Jeoloji Mühendisleri Odası, Peyzaj Mimarları Odası, Ziraat Mühendisleri Odası, Mülkiyeliler Birliği, ODTÜ Mezunları Derneği, Koruma ve Restorasyon Uzmanları Derneği, Ankara Fotoğraf Sanatçıları Derneği, Küresel Denge Derneği, Kader Ankara Şubesi, Kadın Dayanışma Vakfı, Kavaklıderem Derneği, Çiğdemim Derneği, 68 liler Dayanışma Derneği, Ankara Halkevleri, Altı Nokta Körler Derneği, Çağdaş Yaşamı Destekleme Derneği Ankara Şubesi, Disk-Oleyis,Disk-Dev.Maden.Sen, Disk Emekli Sen, Edebiyatçılar Derneği, Eğit- Der, Hacı Bektaş Veli Kültür Derneği,Hacı Bektaş Veli Anadolu Kültür Vakfı, Kesk Ankara Şubeler Platformu, Pir Sultan Abdal Kültür Derneği,Tüketici Hakları Derneği, Tüm İşçi Emeklileri Derneği, Zihinsel Özürlüler Federasyonu,İnsan Hakları Derneği Ankara Şubesi, Sosyal Hizmet Uzmanları Derneği, Tüketici Hakları Derneği.
13 Lefebvre, *Modern Dünyada Gündelik Hayat*, 2007, s. 111.
14 A.g.e., s. 134.
15 Foucault, *The Archaeology of Knowledge*, 1995.
16 Yazıyı, iyimser bakışlı içeriğine karşın, bir kuşkuyla *bitiren* bu cümle, yazarın, *idealleş(tiril)miş kamusal mekan göstergesi* üzerine yazması için bir *giriş* olmuştur.